

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

**T/6570. számú
törvényjavaslat**

**az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramokról szóló 1997. évi
CXXXVI. törvény módosításáról**

Előadó:

Dr. Réthelyi Miklós

nemzeti erőforrás miniszter

Budapest, 2012. március

2012. évi ... törvény

az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramokról szóló 1997. évi CXXXVI. törvény módosításáról

1. §

(1) Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramokról szóló 1997. évi CXXXVI. törvény (a továbbiakban: OTKA tv.) 2. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az OTKA vezető testülete az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok Bizottsága (a továbbiakban: OTKA Bizottság), amely elnökből, két alelnökből és 15 tagból áll. Az egyik alelnök személyére a Magyar Rektori Konferencia, valamint a Művészeti Egyetemek Rektori Széke együttesen, a másokra a Magyar Tudományos Akadémia elnöke tesz javaslatot.”

(2) Az OTKA tv. 2. § (3) bekezdés *a*) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(Az OTKA Bizottság tagjai:)

„*a*) az oktatásért felelős miniszter és az egészségügyért felelős miniszter által – az agrárpolitikáért felelős miniszter és a környezetvédelemért felelős miniszter, a gazdaságpolitikáért felelős miniszter és a kutatás-fejlesztésért és technológiai innovációért felelős miniszter egyetértésével – javasolt öt szakértő;”

(3) Az OTKA tv. 2. § (3) bekezdés *e*) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(Az OTKA Bizottság tagjai:)

„*e*) a Nemzeti Innovációs Hivatal elnöke által javasolt egy szakértő;”

2. §

Az OTKA tv. 3. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Az Iroda központi költségvetési szerv, felügyeletét az Akadémia elnöke látja el.”

3. §

(1) Az OTKA tv. 4. § (7) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(7) Egy témapályázatra az OTKA-támogatás a pályázat jellegére tekintettel az OTKA Bizottság döntésének megfelelően legfeljebb négy évre, amennyiben a pályázatban foglaltak megvalósítása hosszabb időt igényel öt évre vehető igénybe.”

(2) Az OTKA tv. 4. § (8) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(8) Az OTKA Bizottság a tárgyévét követő első évre a tárgyévben rendelkezésre álló költségvetési előirányzat 90%-áig, a második évre 70%-áig, a harmadik évre 40%-áig, azon túl legfeljebb 20%-áig vállalhat kötelezettséget, beleszámítva az előző években vállaltakat.”

4. §

Az OTKA tv. 5. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A beérkező pályázatokat az OTKA Tudományterületi Kollégiumain belül működő zsűrik által felkért magyar és külföldi szakértők véleményezik szakmai és költségtervezési szempontból. A vélemények alapján a zsűrik rangsorolják a pályázatokat és javaslatot tesznek a támogatásukra. A szakmai zsűrik észrevételei alapján, az OTKA Bizottság által meghatározott kiemelt tudományos kutatási irányok figyelembevételével, a Tudományterületi Kollégiumok javaslatot tesznek az OTKA Bizottságnak a pályázatok támogatására a költségterv fő tételei szerinti előirányzati bontásban. A nyertes pályázatok és a pályázatok támogatási összegének listája az OTKA Bizottság honlapján nyilvános.”

5. §

Az OTKA tv. 7. § (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) Az OTKA Bizottság – a pályázati beszámolók rendszeres értékelése során kiemelt szempontként – értékeli az innovációra alkalmas pályázati eredményeket.”

6. §

Az OTKA tv. 2. § (4) bekezdésében a „köztisztviselői” szövegrész helyébe a „kormánytisztviselői”, a „köztisztviselők” szövegrész helyébe a „kormánytisztviselők” szöveg lép.

7. §

Ez a törvény a kihirdetését követő 15. napon lép hatályba, és az azt követő napon hatályát veszti.

ÁLTALÁNOS INDOKOLÁS

Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok elődjét, az Országos Tudományos Kutatási Alapot még a rendszerváltás előtt, 1986. január 1-jén alapította az akkori Kormány a felfedező (alap) - kutatások támogatására. A volt szocialista országok közül elsőként Magyarországon jött létre egy önálló kutatási alap, továbbá ez volt az első hazai nyilvános és országos hatáskörű pályázati rendszer, amelyben mindenki részt vehetett.

Megalakulása óta az OTKA – küldetése szerint – az alábbi célok megvalósítását, kutatások támogatását tartja kiemelten fontosnak:

- felfedező jellegű tudományos alapkutatások;
- nemzetközi mércével is kiemelkedő jelentőségű kutatások;
- hazai intézményben megvalósuló kutatások;
- minden tudományterület alapkutatása;
- a kutatók által kezdeményezett témájú (bottom-up) kutatások támogatása;
- a teljes kutatói életpályára kiterjedő pályázati rendszer működtetése;
- a kutatások eredményeinek, társadalmi és gazdasági hasznosságának kiemelt kezelése;
- nemzetközi színvonalú, a tudományos közösség közreműködésével működő pályázatértékelési rendszer fenntartása (peer review system);
- átlátható, hatékony, de nem túlszabályozott működés;
- közpénzekkel való felelős gazdálkodás

Az OTKA legnagyobb erénye, hogy bár alapvető célkitűzése, struktúrája 25 éve állandó, mégis folyamatosan változik, megújul, alkalmazkodik a hazai igényekhez, működésébe beépíti a nemzetközi tapasztalatokat, tanul a saját gyakorlatából, mintegy állandó forrása a hazai tudományos szféra hozzáadott – szellemi – értéket termelő tevékenységének. Célkitűzéseinek folyamatos, maradéktalan teljesítése alkalmanként szükségessé teszi működése jogi környezetének a megváltoztatását. Jelen törvénymódosítási javaslat is e célt szolgálja.

RÉSZLETES INDOKOLÁS

az 1. §-hoz

A Főiskolai Főigazgatói Konferencia megszűnt, korábbi főigazgató tagjai – immár rektori minőségben – a Magyar Rektori Konferencia tagjaivá váltak.

A szakértők jelölésére jogosult miniszterek személyi köre az átalakult kormányzati struktúra és a szakterületi feladatelosztás közötti konszenzus megteremtése érdekében felülvizsgálatra és átdolgozásra került.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság megszűnt, indirekt „szakmai utódjának” a Nemzeti Innovációs Hivatal (NIH) tekinthető.

a 2. §-hoz

A Magyar Tudományos Akadémia Titkársága Szervezeti és Működési Szabályzata értelmében az Akadémia elnöke látja el a fejezetéhez tartozó intézmények költségvetési felügyeletét.

a 3. §-hoz

A hatályos törvényi szabályozás szerint az OTKA támogatás általában három évre, különleges esetben legfeljebb öt évre vehető igénybe. Az OTKA pályázatok esetében – a nemzetközi gyakorlathoz hasonlóan – a tipikus kutatási időtartam 3-5 év. A hatályos törvényi szabályozás szétszabdolja azon kutatások támogatását, amelyek természetüknél fogva ennél hosszabbak. Az OTKA számos olyan kutatást támogat, amelyek időtartama meghaladja a 3 évet, esetenként jelentős mértékben is. A 2007-2010 években futó projektek futamidejét tekintve a támogatott pályázatok mennyiségének 60-78%-a volt 4 éves, vagy annál hosszabb futamidejű.

A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény 8. szakasza kimondja: „Az államháztartás alrendszereiből folyósított támogatás a támogatási szerződésben – az irányadó jogszabályi rendelkezésekkel összhangban – rögzített, **a projekt végrehajtásának erőforrás-igényével összhangban álló pénzügyi és időbeli ütemezésben** vehető igénybe.”

Annak érdekében, hogy a támogatási szerződésben rögzített feltételek szinkronba hozzák a támogatott projekt sajátosságait a mindenkor irányadó jogszabályi rendelkezésekkel, a szabályozási környezet egyes elemeinek alkalmazását kell rugalmasabbá tenni az eddigi gyakorlathoz képest.

A hatályos törvényi rendelkezés értelmében az OTKA az adott évet követő évre legfeljebb az adott évi költségvetés 75%-ára vállalhat kötelezettséget, a második évre legfeljebb a költségvetés 50%-ára, a harmadikra pedig legfeljebb 25%-ára. Ez a korlát több okból is nehezen kezelhető, a racionális gazdálkodás jelentős akadályává vált. Helyébe az OTKA Bizottság ésszerű, többéves gazdálkodásának a gyakorlata léphet. A kötelezettségvállalási korlát számértékeinek átalakítását az indokolja, hogy az OTKA tárgyévre és következő évekre vonatkozó kötelezettségvállalása technikailag 2-4 hónappal megelőzi a kötelezettség valós jelentkezését, mert a szerződéskötésre biztosítandó időszak és a kutatók projekt-kezdésének rugalmas kezelése miatt a negyedik negyedévben hozott döntések után a szerződéskötés és a projektkezdés a következő év első felére esik. A felelősségteljes döntés és a kutatási projektek igényeinek figyelembevételével október-decemberben is lehet és kell döntéseket hozni, úgy hogy a kötelezettség a következő évben kezdődjön. Az OTKA Bizottság döntése kötelezettségvállalást jelent. A jelenlegi határok feltehetően abból a feltevésből kerültek rögzítésre, hogy az OTKA pályázatok tipikusan három évesek és többé-kevésbé egyenletes támogatást kérnek az egyes évre, így minden évben a pályázatok 25%-át lehet megújítani. Feltevés továbbá, hogy a pályázatok az év első negyedében mind elindulnak, illetve első évi támogatásuk is folyósításra kerül teljes egészében. Sajnos a valóságban ezt a követelményt – négy ok miatt – nem lehet tartani. Ezek az alábbiak:

a) Ingadozás az új pályázatok összegében

A valóságban még közel egyenletes támogatás esetén is ingadozás van az újonnan indított pályázatok arányában és így a kötelezettségekben is. Ha például az OTKA költségvetésének

reálértéke állandó (a nominális költség viszont az infláció mértékével növekszik), hullámváz figyelhető meg a kötelezettségvállalásban, valamint a pályázatok megújítási aránya is változó az egyes években.

b) Egyéb (nemzetközi) kötelezettségek

Az OTKA-nak vannak állandó kötelezettségei, például a nemzetközi pályázatokban való részvétel kötelezettségvállalásai és tagdíjai. Ennek értéke általában meghaladja az évi kötelezettségek 5-10%-át. Szintén tapasztalható, hogy ezen pályázatok vállalási aránya változó.

c) Költségvetés emelkedése

Abban az esetben, ha az OTKA költségvetése növekszik, a kötelezettségvállalások is megnőnek, de az éven túli kötelezettségvállalás korlát miatt, a növekmény döntően csak egyéves projektekre lenne odaítélhető.

d) Decemberi döntés

Az OTKA döntéseinek egy része (azon pályázatoknál, amelyek az év első három hónapjában indulnak) az előző év decemberében születik. Könnyű belátni, hogyha minden pályázatról ekkor születik döntés, akkor az első éves kötelezettségvállalás eléri a 100%-ot. Amennyiben a pályázatok feléről a döntés az előző évben születik, akkor a kötelezettségek mértéke: 91%+ 68%+ 40% lesz.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy ha a fenti 4 hatás közül az első három egyszerre fennáll, akkor a kötelezettségek a törvényi korlátokkal szemben a mintaszámítások alapján: 83%+ 65%+ 39% arányban alakulnak. Ha mind a 4 hatás egyszerre fennáll, akkor a kötelezettségek aránya: 99%+ 81%+ 55%.

Megjegyezzük, hogy a fenti negyedik hatás elkerülése érdekében, azaz hogy az OTKA Bizottság minél kevésbé sértse a hatályos törvényben rögzített határokat, a decemberi „döntését” felfüggesztette, és a következő év januárjában csak azért ült újra össze, hogy az új évben hozott döntésével a kötelezettségek számszerű kimutatása javuljon.

Az éven túli kötelezettségvállalás korlátjának megemlése az alábbi körülmények miatt nem jelent kockázatot:

- A Kormánynak szándéka a kutatás-támogatás összegének évenkénti növelése.
- Az OTKA az elmúlt 25 év alatt sohasem lépte túl a rendelkezésre álló keretet.
- Az OTKA új pályázati kiírása ösztönzi a kutatókat arra, hogy az első kutatási évre tervezzék a nagyobb összegű eszközbeszerzést, így a további évekre a determináció csökkenő tendenciájú.
- Az OTKA szerződések tartalmazzák a következő kitélet: „Az OTKA támogatás az első évre biztosított, a további évekre várható összegű. Az OTKA jogosult jogszabályváltozás, vagy egyéb, az OTKA számára fel nem róható okból bekövetkezett változásra tekintettel a megítélt támogatás csökkentésére.”
- Amikor az OTKA költségvetése drasztikusan csökkent, az OTKA megoldást talált arra, hogy a kutatási szerződések támogatási összegét milyen módon csökkentse.

- Az OTKA költségvetési támogatásának megemlése esetén, az éven túli kötelezettségvállalás korlát miatt, a növekmény csak egyéves projektekre lenne odaítélhető.

a 4. §-hoz

A hazai és külföldi szakértők által véleményezett és a zsűrik által rangsorolt pályázatok nyilvánosságra hozatala – a személyiségi jogok védelmére tekintettel – csak a nyertes pályázatok esetében javasolt.

az 5. §-hoz

A Nemzeti Innovációs Hivatalról szóló 303/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet 11. § (1) bekezdése értelmében hatályát veszette a Kutatási és Technológiai Innovációs Tanácsról szóló 255/2003. (XII. 24.) Korm. rendelet. A KUTIT megszűntével az OTKA működésében betöltött funkciója is megszűnt.

a 6-7. §-hoz

A kormánytisztviselők jogállásáról szóló 2010. évi LVIII. törvényben foglaltaknak megfelelően az OTKA tv. megfelelő terminológiai módosítása történt meg, valamint hatályba léptető rendelkezést tartalmaz.